

שמעתא אליבא דהלכתא

גליון שצ"א | פרשת שלח (בחול' בהעלותך) | תשע"ט | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

פניני הלכה

המקדיש ס"ת לבהכ"נ האם ביטל מצוות כתיבת ס"ת

איתא בסנהדרין (כא) אמר רבה אע"פ שהניחו לו אבותיו לאדם ס"ת מצוה לכתוב לו משלו שנאמר (דברים ל"א י"ט) ועתה כתבו לכם את השירה. וכן פסק הרמב"ם (פ"ז מהל' תפילין ומוזזה וס"ת ה"א) - מצוה עשה על כל איש ואיש מישראל לכתוב ס"ת לעצמו שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה הזאת וכו', ואע"פ שהניחו לו לאדם אבותיו ס"ת מצוה לכתוב משלו וכו', ואם אינו יודע לכתוב אחרים כותבים לו. והובא לדינא בטור ובשו"ע (יו"ד ס"י ע"ה).

וכתב התורת חיים (לגרא"ח שור זצ"ל - סנהדרין כא): דנראה דיחיד הכותב ס"ת לעצמו ונותנה לבית הכנסת לקראת בה הציבור ומקדישה לאו שפיר קעביד, דכיון שהקדישה הרי היא של הקדש ולאו לו היא ושוב אינו יוצא בה ידי חובתו, דלכס כתיב שלכם בעיני כדאשכחן בארבע מינין וכו'. וליכא למימר דבכתיבה לחוד תלא מילתא דכיון דכתב לעצמו יצא ידי חובתו וסגי ליה אע"ג דמקדישה בתר הכי, זה אינו, דיחיד שכתב ס"ת לעצמו ואח"כ נאבדה פשיטא שצריך לכתוב לו ס"ת אחרת כדמשמע מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' מלכים שכתב בעת שישב המלך על כסא מלכותו כותב לו ס"ת לעצמו יתר על ספר שהניחו לו אבותיו, ואם לא הניחו לו אבותיו או שנאבד לו כותב שני ספרי תורה וכו', וא"כ יחיד נמי כשנאבד ס"ת שלו פשיטא דצריך לכתוב לו אחרת, דבס"ת שמונה בבית גזוין אין לחלק בין יחיד למלך לענין אבידה, לכך נראה דאין להקדיש ס"ת אלא אי"כ כותב לעצמו אחרת.

אולם המנחת חינוך (מצוה תרי"ג) כתב דיש לדחות ראיתו דביחיד בכתיבה תליא מילתא, אי"כ כיון שכתב וקיים המצוה לא איכפת לו בנאבד, אבל שם גבי מלך דשיטת הר"ם דהספר תורה שחייב ככל ישראל יוצא בהניחו לו אבותיו ואינו צריך שיכתוב עיין בכסף משנה, ובדאי מצא הר"ם באיזה ברייתא ונעלם מאתנו, אי"כ המצוה עליו שיהיה לו ספר תורה אחד בתורת הדיוט, אי"כ צריך שיהיה לו, ובנאבד אין לו. אבל גבי הדיוט המצוה היא הכתיבה, ויצא פעם אחת הכתיבה. ומה שכתב הר"ם דאם נאבד כותב לו שני ספרי תורה, לאו דוקא, אלא אחד כותב בתוך מצוה המוטלת עליו שהוא מלך, ואחרת יכול לקנות, כמו הניחו לו אבותיו הוא הדין קנה, וזה פשוט.

ויעויין עוד בתורת נתנאל (לבעל הקרבן נתנאל - פרשת יתרו) דאחר שהביא דברי התורת חיים כתב דזה דבר חדש ואין אחד מהפוסקים שהזכיר דין זה, גם כל העולם כולו אינן נוהגים כשנאבד מהם ס"ת שיכתובו מחדש. ועיי' דסתר ראייתו וכתב נמי דשאני מלך שצריך תמיד לשני ס"ת ולכן אם נאבדה צריך לכתוב לו, משא"כ הדיוט שמצוה עליו לכתוב איכא למימר כיון שקיים ועתה כתבו שוב אינו צריך יותר.

איברא דהגרעק"א בהגהותיו על השו"ע (ריש ס"י ר"ט) הזכיר דברי התורת חיים, וכתב דממ"ש דכל שמקדישה אינו יוצא בזה ידי מצוה עשה דועתה כתבו לכם, משמע דמפשט פשיטא ליה דאם יש לו ס"ת בשותפות דאינו יוצא בזה, דהא כשמקדישו לציבור גם הוא שותף בו. עכ"ד.

אולם שני צדדי דבריו דפרוסד דוד (לגרי"ד דישבעק זצ"ל) פרשת כי תצא. ושם אחר שהביא דברי התורת חיים כתב דלפי דבריו יש להפליא על מנהג העולם שכותבים ס"ת ומקדישין וסברו דמצוה גדולה עבדו, ולשיטתו לאו שפיר עבדו, דאדרבא דמדלא כתב

שמעתא אליבא דהלכתא

האם יש בפייטים משום איסור כותב בשבת

א. מלאכת צובע ומלאכת כותב. ב. חילוק בין מלאכת כותב למלאכת צובע. ג. חיבור חלקי אותיות. ד. הכרעת הפוסקים. ה. כתב שאינו מוקיים. ו. אותיות מחוברות. ז. פייטים. ח. טלטולם. ט. נתינתם לקטנים.

מצוי בזמנינו בגדים, כריות וחפצים שונים שתפורים בהם דסקיות מתהפכות המכונות "פייטים". הדסקיות יש להם צבעים שונים בכל צד וכשהופכם רואים צבע אחר וניתן לכתוב ולעשות צורות שונות. ויש סוגים העשורים באופן מיוחד שע"י הפיכת הדסקיות מופיעה צורה או כיתוב קבוע. ויש לדון האם מותר השימוש בהם בשבת וביו"ט.

א. מלאכת צובע ומלאכת כותב

הנה מלאכת צובע ע"י הפיכת הדסקיות פשוט שלא שייך בזה, כי רק מגלה צבע הקיים ואינו משנה צבעו בעצם והוי כהפיכת דף צבוע בשבת שאין בו איסור. וכמו כן אין כאן דבר הצובע. וכן מצונו להגרני"ק שליט"א (תורת המלאכות הצובע ס"ק כ"ה ד"ה ובשו"ת) דמה"ט התיר להשתזף בשמש ואין בזה משום צובע, דבעינן שיצבע בדבר הצובע (והכא עדיף כי אין שינוי בדבר כלל). ועיי' עוד להלן אות ג'.

אלא דיש לדון משום מלאכת כותב דמבואר בש"ס שבת (קג) דהכותב שתי אותיות בשבת בין משם אחד בין משתי שמות חייב. וכן פסק הרמב"ם (שבת פ"יא ה"ט-ו). וכת' במגניז משנה (שם) שגרו' מהרמב"ם שאינו חייב על ב' אותיות אלא כשהן שם א', ר"ל שיש להם כונה כגון "גג". וכן פסק הערוה"ש (ס"י שמ אות כד), וכן משמע מהמ"ב (שם ס"ק כב), אלא דעיי' בה"ל (שם על סעי' ד"ה במשקין) שרש"י ור"יו ורע"ב חולקים על הרמב"ם וס"ל בזה דע"כ לא מצרכינן שיהיה משמעות, אלא במתכוון לכתוב מתחילה תיבה גדולה ולא כתי' רק מקצתה.

וכתב הרמב"ם (שם ה"י) דאף הרושם חייב משום תולדת כותב, כיצד הרושם רשמים וצורות ככותל וכיוצא בהן כדרך שהצריך רשמים הרי זה חייב משום כותב, ע"כ. והביאו המ"ב (שם ס"ק כב אות ח), ועיי' ברוקה (ס"י רפ) דאפי' ע"י חותמת חייב. ועיי' בכלללת השבת (מלאכת כותב) ונב"א (מה"ת ס"י תקמה). והרושם קו כתי' במ"ב (שם ס"ק כד) דאינו עובר אלא על איסור דרבנן. ועיי' משי"כ בזה בגליון קס"א.

ושנינו בש"ס שבת (קד) כתב במשקין במי פירות באבק דרכים באבק הסופרים ובכל דבר שאינו מוקיים, פטור, ע"כ. מבואר דאיסור מה"ת איכא דוקא בכותב בכתב המתקיים. וכן הוא בתוספתא (פ"ב ה"י) דאינו חייב עד שיכתוב דבר שהוא של קיימא על דבר של קיימא, ע"כ. וכן פסק השו"ע (שם סעי' ד).

ומעיי' שלענין כתיבת סת"ם בעינן כתב ע"י חק ירכות ולא ע"י חק תוכות, עיי' בגיטין (כ) ובשו"ע (ס"י לב סעי' ז-ח), מ"מ לענין שבת חייב אף אם כתב ע"י חק תוכות. וביאר הרע"א (מה"ד תני"ו) כי רק במקום דכתיב "וכתב" לא מקרי כתיבה.

ב. חילוק בין מלאכת כותב למלאכת צובע

וביאר הקהילות יעקב (שבת ס"י מ ד"ה ויש) שהחילוק שבין כותב לצובע הוא דענין צביעה הוא עשיית תיקון בדבר הנצבע משבשבו ומייפחו בזה, ומלאכת כתיבה הוא איכא שהדבר שנכתב עליו הוא משמש להאותיות ועיקרה לעשיית אותיות ומתכוין אלא לפי שא"א לעשות אותיות פרוחות באור מוכרח לעשות על דבר ממשי כדי שיתקיימו ונמצא שהחיר משמש להאותיות (אלא כמלאכת צובע שהצביעה משמש להשביח את הדבר המקבל הצבע) וכן מבואר ברמב"ם (שם פ"יא ה"ט) הכותב ע"מ לקלקל את העור חייב שאין חיובו על מקום הכתב אלא על הכתב, ע"כ. ודעת הגרני"ק שליט"א (חוט שני ח"א ע"י קמז) דהכותב או המצייר איזה ציור המלאכה מתייחסת לעצם הכתיבה או הציור ואינו מתייחס שעצם הדבר יראה בצבע אחר ממה שהיה קודם, אלא תכליתו שיראה עצם הכתיבה או הציור, כגון המצייר איזה פרח וכדו' תכליתו שיראה הפרח ולא הנייר יראה בצורה אחרת, ע"כ.

ג. חיבור חלקי אותיות

והנה נחלקו האחרונים אם מותר לפתוח ולסגור ספר שכתובות אותיות בחודי הדפים שבו. דדעת הרמ"א בתשובה (ס"י ק"ט) להתיר מחמת שהספר עומד לפתוח ולנעול ומשום שאין דרך מחיקה בכך. ועיי"ש שהביא ראיות לדבריו מש"ס שבת (קד): שבהקרבת או הרחקת אותיות ליכא משום איסור כתיבה, דקריבה לא מקרי מחוסר מעשה כלל, ואפי' אם היו אלו ב' אותיות שכתובים כבר אחת בצפורי ואחת בטבריה ומקרבו יחד לאו כלום עבד, וה"ה אם היו מקורבים והרחיקם לאו כלום עבד ולא מקרי מוחק, עכ"ל. ומבואר מדבריו דאין משום כותב מוחק בקירוב ורחוק אותיות שכבר קיימות. ומוכח דה"ה בשתי חצאי אות (והטעם לזה מבואר בס"ז דלקמן). וכ"כ מסברא המהר"ש הלוי (ס"י נה) המבואר במ"א (ס"י ע"ב ס"ק ו). ועיי"ש בתשובת הרמ"א (ד"ה וה"ה) דלא דמי לעוגה שכתובים עליה אותיות דאסור לשוברן, דהואיל ואכלן קאי עביד משהו. דא"א לחזור לקרבו אח"כ, אבל אם היה מפרידן זה מזה וחזר וקרבו אפשר דשרי, דקריבה לאו מעשה היא, וכ"ש בספר דעומד לנעול ולפתוח, דקריבתו והרחקתו לאו כלום הוא, ע"כ.

וכן ה"ט"ז (ס"ק א) נקט להיתר ע"פ הראי"ה השנה שהביא הרמ"א שם, וכת' דאין לחלק בין אותיות שלמות לבין קירוב חלקי אות אחת, דהרי אות א' הוי כחצאי אות לענין מלאכת כותב, שהרי אין בו חיוב עד שיכתוב ב' אותיות. ולא שייך לומר דמדברנן מיהו אסור כמו לענין עוגות הנייל, דהתם הוה ע"כ מקלקל כיון דאחר שנשתברו לא מועיל שם קירוב דא"א לעשות מהם חיבור א' אחר ששיברו, אבל כאלו אין לקלקל בעיה שמרחיקים ע"י הפתיחה וכ"ש שלא נתכוין אפי' לזה שיהיה האותיות נשברים, ע"כ. ובנשמ"א (ככל לו אות ב) הסכים לסברת הרמ"א וה"ט"ז. [ועיי"ש שכת' דמשי"כ דטעמא משום דעשוי לפתוח ולנעול, עיקר טעמו משום דמחוסר קריבה לאו כלום. ועוד דמשי"כ דעשוי לפתוח ולנעול, כוונתו כיון שאינו מוקיים].

אלא שהפרישה (ס"ק א) כתי' נמי להתיר שם כי הספר עומד לפתיחה וסגירה וא"כ נמצא דהוי כדלת שאין בפתיחה וסגירתה איסור בונה [ולפי סברתו אכתי אין לנו ראייה להתיר קירוב חצאי אותיות בשבת]. אולם הנשמ"א (שם) הזכיר מדליה כסברא זו ודחאה (ומה"א"ו אות ח) משמע דלעולם כוונת הפרישה כתשובת הרמ"א וה"ט"ז והוי מוחק מהמ"ב דלקמן.

ועיי' בלבוש (שם אות ב) שחולק על הרמ"א, דאותן הספרים אסור לפותחן בשבת דהוי בכלל מוחק ע"מ לכתוב שהרי דעתו לחזור לסגור אחר שילמוד מתוכו, וכן לסגור אסור משום כותב, וקרוב אני לומר שחייבים עליו חטאת, ע"כ. וביאר באבנ"ז (א"ח"ס"י ר' אות ח) דהטעם שהוא רק קרוב לחטאת כי אין זה אלא מלאכה שא"צ לגופה דלדעת רוב הפוסקים פטורים עליה ולהרמב"ם חייב. ועיי"ש (אות א) שדחה ראיות הרמ"א וה"ט"ז, ונקטו דהיכן דכותב אות שלמה ע"י חיבור של שתי חצאי אות ודאי דאיכא איסור. וכן נקט המאמר מרדכי (שם).

ד. הכרעת הפוסקים

ולהלכה הרמ"א (שם) הסכים לאסור כלבוש, אלא דשוב הביא בשם הכנה"ג שנהגין להתיר. ודעת הא"ר (ס"ק ז) והגר"ז (אות ב) דהמנהג להתיר בזה [ועיי' בא"ד (סוף אות א) שכת' דמ"מ כיון די"ל דמחיקה בשמאל הוי שלא כדרכה, טוב לשבר העוגות בשמאלו וכן לפתוח הספרים ככה"ל. אולם האבנ"ז (ס"י רט אות ט) דחה דבריו, דלא מבעיא בפתיחה ובשבירת העוגות דמשום מחיקה דין שמאל כמו ימין, אלא אפי' בסגירה דמשום כותב, מ"מ כתיבה זו דהיינו סגירה יוכל לעשות בשמאל כמו בימין וחייב כמו הוצאה ורשימה, ע"כ. ועיי' משי"כ בזה לעיל].

ובמ"ב (שם ס"ק יז) הביא דעת הרמ"א להתיר כיון דעשוי לנעול ולפתוח תמיד אין משום מחיקה וכתביה והוי כדלת הנסגרת ונפתחת תמיד דאין בה משום בנין וסתירה וכן המנהג. ומ"מ נכון להחמיר כשיש לו ספר אחר, ע"כ. ומ"מ דעת הגרשז"א זצ"ל (ש"ש"כ פ"ח"ה הגה ח) דבציורים חסרי משמעות אין נוהגים להחמיר.

והחזו"א (סי' סא ס"ק א"ד והבאותיות) תמה על סברא זו, דשאני מלאכת בונה דעיקר שם בנין הוא קביעות, והמניח אבן ואין מבטלו לאו כלום הוא, אבל כותב ע"מ למחוק הוא כותב. וע"כ כתב שם דע"כ הכונה בזה דלא מקרי כותב על דבר המתקיים והלכך אם כתב על חוץ הדפים פטור, וא"כ במוחק ג"כ אינו אלא שבות, וגם אין זה אלא מקלקל לגבי הכתב, ולא הוא כמותקיים ע"מ לכתוב, דזה אינו אלא כתיב לו צורך לכתב השני והראשון אינו במעלות השני, אבל הכא אין השני עדיף כלום מהראשון והוא מקלקל, א"כ איכא תרי דרבנן בפס"מ **ומ"מ ראוי להחמיר**, ע"כ.

ה. כתב שאינו מתקיים

וע"י **באב"ז** שם (אות טו) דמסקי דמ"מ אין בזה איסור תורה, כיון שזה בכלל כתב שאינו מתקיים, כיון דכל שאינה מתקיימת מחמת דעתו (ולדעתו לפתור ולסגור את הספר) חשיב אינו מתקיים, אע"פ שמתקיים מחמת עצמותו, ע"כ. וכן דעת **הפמ"ג** (שם א"א ס"ק א) (בכל לח אות ד ונשמ"א כלל לו אות ג), וע"י **בחזו"א** (שם). ולפי דעתם בכלל אין איסור אלא מדרבנן.

ו. אותיות מחוברות

וע"י **במ"א** (סי' שמ ס"ק ה) שכת' דמשמע בגיטין (ב) שאם תוחב אותיות של כסף ע"ג בגד מקרי כתב, וא"כ אפשר דאסור לעשותו בשבת, ע"כ. וכן פסק **המ"ב** (סי' כב אות ח) משום שהיא "כעין" כותב ו"כעין" מוחק. ועיי"ש שצ"ל לדברי **הנש"א** (לכלל לו אות ב) שמשק דמ"מ מותר לתחבן במחש פברוכת בענין שלא יהיה קבוע אלא דרך ב' נדבכים, דהא אפי' בתופר כה"ג לא מקרי תפירה א"כ קשר, ובזה י"ל דגם המ"א מודה דמותר, ואינו מסתפק אלא כשעושה אלא כשעושה אלא כשעושה אלא כשעושה, וגם זה יעשה ביד שמאל, ע"כ.

וע"י **באג"מ** ח"א סי' קל"ה שפסק דמותר לקרב אותיות כל דליכא חיבור כלל. אולם עיי"ש בח"ד סי' מ' (אות כב) דכת' לענין פתיחת פרוכת שמיליה אחת כתובה בשני צאציה, שבלא חבור כלל מסתבר שאין לאסור, אבל מ"מ יש אולי חשש קטן **ולכתילה טוב שירחקו** מע"ש שני החצאים זה מזה ובדע"ב ששכחו אין לחוש, ע"כ (ואפשר דהחמיר טפי כיון דמיייר בשתי חצאי אות). אולם דעת **הגר"ק שליט"א** (חוט שני ח"א פ"כ ס"ק א) דבעינן חיבור.

אלא דע"י **בש"כ** (פ"ט"ו הגה טח) שכת' על דברי המ"א דכ"ז באופן שהאותיות אין להם רקע ובסיס, כי אז ע"י החיבור לפרוכת י"ל דחשיב הכותב, משא"כ היכן דכל אות יש לה רקע ובסיס שלשעצמה אלא שמחוסרת קריבה שרי אף כתיב, ולא דמי להא דספר שאינה תבונה דמשע"ש שפיר פתוח לא היתה שום אות שלמה כשסוגר אכילו כתב כל האות משא"כ בכ"ז, דהא אפי' הרי לא עשה אפי' מקצת מלאכה. (ונ"ר שהבין גדרי האיסור **החלוקת יעקב** (ח"ג סי' קכ - קטא), עיי"ש). ומהאג"מ משמע דאין לחלק בזה.

ז. פייטים

מעשה יש לדון לענין פייטים, דהנה מבואר לעיל שיש שתי סוגים א' דסקיות מתהפכות שיש להם צבעים שונים בכל צד וכשהופך חלקים מהם ניתן לכתוב ולעשות צורות שונות. ב' דסקיות העשויים באופן מיוחד שע"י הפיכת כל הדסקיות מופיעה צורה או כיתוב קבוע.

ונראה שיש לאסור השימוש בסוג הראשון כי לכאורה כתיבה בפייטים בשבת אינה דומה לפתיחת וסגירת ספר שמעיקר הדין שריא ד"ל לא שייך בהם הסברות שנאמרו בו להיתר (קירוב הרחוקים ועומד להפתח ולהסגר), דדוקא חלקים השייכים לאות אם מחוסרים קריבה אין בהם משום כתיבה, אבל בני"ד שהחלקים אינם שייכים דוקא לחלק מאותיות מוסיימות, כי בכל פעם ניתן לכתוב או לציייר דבר חדש י"ל דלכו"ע יש בזה משום כותב.

וכמו כן אין להיתר משום הסברא שהכתב עצמו עשוי להיפתח ולהסגר, כי בכה"ג אין משום כותב מחמת שאין כאן יצירה חדשה, משא"כ בני"ד שאמצעי הכתיבה עשויים להפתח ולהסגר ועל ידיהם עושים כל פעם כתב מחדש וצורות שונות דאסור כי יש כאן יצירה חדשה. (אולם מטעם שהם מחוברות לבסיס י"ל דאין לאסור דלא גרע מפרוכת הנ"ל דע"פ מעיקר הדין שרי.)

אלא דאכתו יש לדון לענין פייטים מתחלפים שע"י הפיכת הדסקיות מופיעה צורה או כיתוב קבוע ד"ל דקול טפי כי הכתב שמגלים ע"י העברת הדין באמת הוא קיים כלפי פנים אלא שאנו מגלים אותו כלפי חוץ, ושייך לדמות זה לספר דהוי כמקרב רחוקים כי כל דיסקית הוי חלק מכתב קבוע וכמו כן שייך סברא הנ"ל דהוי כדלת הנסגרת ונפתחת. ואדברה י"ל דאפילו קל מספר כי דומה להפיכת דף שכתוב עליו אותיות שאין בזה משום כותב לכו"ע, ועל כן אף החולקים לענין פתיחת וסגירת ספר יודו להיתר.

ש"י מכתב **מהגר"מ הכהן רובין שליט"א** שכתב נמי כ"ל לאסור לכתוב ולציייר (וכן למחוק) בפייטים. ומ"מ כתב להתייר באלו שהכתב או הצורות קבועים מראש, אלא שסיים שמותר דוקא בגוונא שהאדם מעביר את ידו על הרקע באופן הרגיל [במשכית כף יד מצד אל צד], אלא שמחמת שאם שיהפוך את הדיסקיות בתנועה אלכסונית, אז אכן תמחק צורת האות, ובאופן זה אין היתר להחזיר את צורת לקדמותה, משום מלאכת כותב, יש להזהר מלהפוך את הדיסקיות בשבת או ביו"ט, בכל גווניו אף באופן הרגיל, משום שבקל יכול לבוא לידו ממשול של מחיקה וכתובה, ע"כ.

אולם לכא"ו יש לדון בזה כי אע"פ שאם מעבירים בצורה אלכסונית הכתב אינו קרי, נראה שאין לחוש בזה משום מוחק כי צורת האותיות קבוע לא גרע מספר שאין משום מוחק ואף לסוברים התם דיש להחמיר נראה דהכא עדיף טפי כי הכא הכתב תמידי קיים וע"כ אף באופן שנמחקה האות אכתי דמי טפי לקיפול דף של ספר שאין משום מוחק או כותב אפילו שמחמת הקיפול לא ניתן לקראתו.

ח. טלטולים

ופש לן לדון לענין איסור טלטול מוקצה בפייטים שיש בהם משום איסור כותב.

כתב **הפמ"ג** (סי' שמ ס"ק א"א ס"ק ט) דכלי שמלאכתו לאיסור פירושו כלי מיוחד לדבר שאסור לעשות בשבת, ואפי' אם רק רוב מלאכתו לאיסור הוא ג"כ בכלל זה. וכן פסק **המ"ב** (שם ס"ק י"ס ס"ב).

אלא דע"י **בבה"ל** (ח"ה קודמים) שכת' דאם דרך הכלי להשתמש בו לשניהם ורק שלאיסור משתמש בו יותר מנלך דמקצה דעתו ממנו, דהלא עשוי למלאכת היתר ג"כ וצ"ע, ע"כ. ולכא"ו כוונת ספקו דלעולם אם הכלי עיקרו עומד לאיסור כגון קדרה, אלא דמשתמש בו נמי למיעוט תשמש שהוא להיתר, ככלי שמלאכתו לאיסור דינינו ליה. אולם בגוונא שאין עיקר הכלי לאיסור בלבד אלא אף להיתר, מספיקא ליה להחמיר בהם אם אף בכה"ג אזלינן בטר רוב התשישי. וכ"כ **בספר שלמי יהודה** (פתיחה הגה ד), אולם **בארחות שבת** (פ"י הגה ב' ויביריה הלכה סי' א אות ה) למדו שהבה"ל פסק על הפמ"ג אלא שאעפ"כ פסק (המ"ב) כוותיה, ודעת **הגר"ק שליט"א** (חוט שני ח"ג ע"מ פ) דלמעשה אם ב' השימושים הם ב' השימושים אזלינן בטר רוב השימוש. אולם **הקצות השלחן** (סי' קח ס"ק יג) פסק דהעיקר תלוי במה שהכלי הוא מיוחד, דאם הוא מיוחד ג"כ להשתמש בו היתר הוי ככלי שמלאכתו להיתר, ולא אכפת לן מה שרוב מלאכתו לאיסור (וזה כספ"ק הבה"ל), ע"כ. וכן פסקו **הגר"ש"א זצ"ל** (שלמי יהודה פתיחה הגה ד), **הגר"ש"א זצ"ל** (שלמי יהודה פתיחה הגה יד) **והשבט הלוי** (ח"א ס"א ק"ז אות ח) אזלינן בטר עיקר חיוד הכלי, וע"כ אם הוא מיוחד למלאכת איסור ומלאכת היתר אע"פ שרוב שימושו אינו מוקצה. וע"י **בש"כ** (פ"כ אות ו והגה ד). וע"י עוד מש"כ בגליון ר"א. ולפ"ז כריות, בנדים וכדו' שמחברים עליהם פייטים מתחלפים אין בהם משום איסור טלטול כי הם כלים מיוחדים לשימוש היתר.

י. נתינתם לקטנים

ונראה עוד שמוותר לתת פייטים לתינוק לשחק אף אם עלול לכתוב בהם בשבת. דכתב **הגר"ז** (סי' שמג אות ה) דאיסור ספיה לא נאמר אלא באיסורי מאכלות וכדו', אבל מותר ליתן לתינוק בשבת חפצים שיכול לעשות בהם מלאכה לעצמו, ואפילו אם ידוע שיעשה בהם מלאכה, כגון ליתן לתינוק עוגה שכתובים עליה אותיות אע"פ שהתינוק יאכלנה בודאי, כיון שמתכוין הוא להנאת עצמו א"צ להפרישו רק שלא יתן גדול לתוך פיו של תינוק, ע"כ. וכן מבואר **במ"ב** (סי' שמ ס"ק יד).

וזה דוקא אם הקטן לא הגיע לחינוך, אבל אם הגיע לחינוך והקטן משתמש בהם באופן האסור בשבת צריך להפרישו. ובדרך זה מצניח **לשבת הלוי** (ח"א סי' ע"ח) שכתב שאם האב ראה שבנו שהגיע לחינוך משחק עם משחק שמחברים את החלקים זה בזה בחוק כמו "לגון" צריך לנער בו מטעם חינוך. וכן נקט **הגר"ש"א זצ"ל** (שלחן שלמה סי' שיד הגה א) **והגר"ש"א זצ"ל** (הל' שבת בשבת ח"ב פ"ט"ו הגה יד). [ואף בגוונא שמיחד בעיקר לכתובה מ"מ אין לחוש בנתינתם לקטן משום איסור מוקצה דכיון דמותר לתינוק שלא הגיע לחינוך לשחק בהם אין משום מוקצה כמ"ש **באג"מ** (א"ח ח"ה סי' כב אות כז) **ובמשנה הלכות** (ח"א סי' ע"ד). **ובשבט הלוי** (ח"א סי' ע"ח) נשאר בצ"ע, ואכמ"ל]. והארכנו בס"ד בגליון ר"י.

מסקנת דרינא

העולה לדרינא, א' פייטים שהם דסקיות מתהפכות שיש להם צבעים שונים בכל צד וכשהופך חלקים מהם ניתן לכתוב ולעשות צורות שונות אסור לכתוב או לציייר בהם בשבת או ביו"ט. ב' דסקיות העשויים באופן מיוחד שע"י הפיכת כל הדסקיות מופיעה צורה או כיתוב קבוע מותרים להפכם בשבת וביו"ט, ונראה שאף אם מעביר ידו בצורה אלכסונית שבאופן זה האות או חלק ממנה נמחקת אין בזה משום מלאכת מוחק.

הרמב"ם דינא דנאבד גבי יחיד אלא רק גבי מלך משמע מיניה דביחיד אע"פ שנאבד קיים מצוה כתיבה, ובגבי כתיבה הוי לכם משלו. והא דבגי מלך אינו יצא היינו משום דכתיב ביה והיתה עמו. ויפה נוהגין העולם להקדישו ומנהגו ותיקין הוא. וע"ש עוד דהעלה דיכולין כל ישראל לכתוב ס"ת אחד בשותפות ויוצאין יד"ח בכתיבה.

אלא דיעויין **ברכ"י** (סי' ר"ע ס"ק י"א) דסתם וכתב - הקונה ס"ת ומקדישו לבהכ"נ אינו מקיים מצות כתיבה ס"ת. **בית יהודה** (לגרי"ח פניניו זצ"ל) ח"א יו"ד סי' כ"ג. ע"כ. ולא השיג מידי על דבריו. [ע"ש בבית יהודה דכתב דלא מבעיא לדעת הרמב"ם דאין מצוה בקניה אלא בכתיבה, דלא יוצא בזה, אלא אף למאן דס"ל דקיים המצווה ע"י קנייה, ואף אי נימא כדעת הב"י דאף האדינא איכא להאי חיובא, מ"מ היינו דוקא שמשאירו בידו כדי לקרות וללמוד בו ולא במניחו בבהכ"נ].

ובשואל ומשיב (קמא ח"א סי' רס"ו) כתב לתמוה על דברי התורת חיים דמלכס דרשינן דבעי שיהיה הס"ת שלו, דנעלם ממנו מ"ש הרמב"ן במלחמות (פ"ק דסוכה ד: מדפי הרי"ף) דלכס אתי שיהיה לשם חובתכם, ומכתבו נפקא ליה דבעי שיהיה כותב לעצמו ע"ש, וגם מ"מ דלא אביע בגי כתיבה כמו אם נאבדה הס"ת, הוא תימה דשאני נאבדה ס"ת, כיון דעיקר הכתיבה היא כדי שיהיה להם ס"ת ללמוד וללמד כדכתיב ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם, וכמ"ש החינוך (מצוה תריג) שזה היא מצוה להכין ס"ת שברבות ההכרח יוכלו ללמוד תורה והמצוות, וא"כ כל שנאבדה אי"כ הוי נתקיים כוונת התורה, אבל שמשקדיש הס"ת הרי נתקיים כוונת התורה שיש כאן ס"ת ללמוד ממנו וע"כ דבריו בצ"ע. וע"כ נראה דיוצא מצות כתיבת ס"ת בשותפות.

אולם יעויין בחידושי **מהר"ל מפראג** ליו"ד (סי' ר"ע ס"ז טו) דכתב נמי לדרינא כדברי התורת חיים דאותם שכותבין להם ס"ת ומקדישין אותו לא יצאו ידי חובתן, רק יתנוהו לבהכ"נ ותשאר ברשותו ואז יצא ידי המצווה.

וע"י עוד **בחקקי לב** (לגרי"ח פלאגי זצ"ל - יו"ד סי' מ"ח) דנקט לדרינא כדעת הפוסקים הסוברים דאם מקדישו לגמרי לבהכ"נ נתבטלה מצוותו, וע"כ הזהיר הוא לכל מי שמביא ס"ת חדש לבהכ"נ שיתנה בפ"י שאינו מקדישו לציבור אלא יהיה ברשותו ועל שמו. [וע"ע מ"ש בספרו **יפה ללב** (ח"ג סי' ע"ה) לחזק דבריו אלו, וכתב לתמוה על כמה רבנים שכתבו בדרושי לס"ת שנדרש על ס"ת שהקדיש פלוני, דלא היה להם לכתוב כי אם על ס"ת אשר פעל ועשה פלוני].

העולה לדרינא - הנותן ס"ת לבהכ"נ טוב שיתנונו בתורת השאלה וישאיר הס"ת ברשותו ובכך נתקיים מצוותו בידו אליבא דכו"ע.

פניני מופר

עניני שבת קדש

מעלת וקדושת השבת (ב)

כל שבת ושבת היא מתנה חדשה - "אמר הקדוש ברוך הוא למשה מתנה טובה יש לי בבית גוזי ואני מבקשה ליתנה לישראל לך והודיעם. ואין מובן הלשון מבקש ליתנה והלא נתן לנו את השבת.

רק הפ' שזה עצמו כח השבת, שבני ישראל הם כלים לקבל המתנה טובה זו, שאין יכולה להנגלות רק בשבת קדוש, ובכל שבת ושבת הוא מתנה חדשה, וצריך האדם להכין עצמו ולידע להיות מוכן לקבל מתנה זו מאור הגנוז.

לכן מבקשין בכל שבת והנחילנו כו' שבת קדוש, כי הגם שבכלל נתן לנו השבת, אבל יש שבת פרטי בכל שבת ושבת, וצריכין לקנות שבייתה זו בכניסת היום והוא ענין קבלת שבת". (שפת אמת, פרשת וישלח תרמ"ח).

נערך ע"י מהבר סדרת "עבודת המועדים"

